

Mensen met zogenaamde goede smaak zijn niet te harden

Thom Mercuur, konservator Coopmanshûs

Thom Mercuur heeft een hekel aan geforceerdheid, onnatuurlijkheid. Hij ziet hem nog staan, de tweede huissjes-bezitter of toerist aan de haven in Makkum. Een plastic emmertje in de hand en opgewekt roepend: „Dåg visserman, mag ik een pondje aal?” „Bij zoiets lopen mij de rillingen over de rug”, zegt hij, „zo kun je niet bij die vissers aankomen. Ze reageerden ook helemaal niet op die man en gingen rustig door met hun werk.” Dat soort geforceerdheid ziet hij ook op het toneel en voor de tv: „Ze weten niet eens hoe een bakker of een melkboer praat.”

Onnatuurlijk vindt hij ook het werk van veel Friese schrijvers. „De taal zoals die gesproken wordt op het platteland, is geweldig. Hoe de vissers ook de taal hanteren — daar zit voor geen gram fout aan. Er is geen kontakt met de bevolking. Rink van der Velde, die heeft dat wel, maar de anderen zullen het ook nooit leren, want je kunt niet zeggen: hé, ik wil kontakt met de bevolking. Zoiets zit in je of niet.”

„Ik ben ook tot de ontdekking gekomen dat het je reinste flauwekul is om het volk bij de kunst te betrekken. Dat moet je helemaal niet proberen. Daardoor stel je je al hoger op: het volk moet naar de kunst worden gebracht, en dat geeft al een drempel”. Thom Mercuur heeft die ervaring opgedaan bij zijn tentoonstelling „En dat vind ik nou mooi...”, die in september in het Coopmanshûs werd gehouden.

Het idee voor deze expositie kwam bij hem op, toen hij kritiek op het museumbeleid kreeg van Sikke Boonstra en Doer Miedema, die timmerwerk in het gebouw verrichtten. Zij zeiden dat er nooit een tentoonstelling was, die zij nu mooi vonden. Dat zette hem aan het denken en zo werden er uit de bakken van de burgerlijke stand de namen en adressen van zo'n zestig volkomen willekeurige Franekers gelicht. Aan deze mensen werd gevraagd het schildertij of de wandversiering in hun huis, die zij het mooist vonden, in het museum tentoon te stellen.

Onbevangingheid

Het grootste deel van de bruikleengevers koos iets uit, waarmee men een bepaalde band had. Bij een kleurenfoto van de plaats Edens stond: mijn moeder kwam uit Edens en ze ligt daar ook begraven. Thom Mercuur was vooral ook geraakt door de onbevangingheid waarmee een aantal mensen aanschaffen wat ze mooi vonden. Typerend vond hij dat een werkmans uit de Wilhelminabuurt spontaan een reproductie van het appelboompje van Van Gogh bij de kruidenier kocht, terwijl een bankdirecteur uit de Beethovestraat zijn smaak uitbesteedde aan een kunsthandel en dus lang niet zo onbevanging was.

„Kunst is ook een kwestie van herkennen”, zegt Thom Mercuur, „en daarom is het kunstonderwijs vaak zo'n flauwekul. Ze kunnen op school beter driehonderd dia's afdraaien, met alle schilders, alle -ismen. Gewoon afdraaien, met jaartallen. Dan komen ze later ergens en dan kunnen ze zeggen: dat heb ik eerder gezien. Je moet niet proberen kunst te leren, maar vooroordelen weg nemen. Dat kan niet via een of andere kerel, die daar staat te lullen over de verschillen tussen impressionisme en expressionisme. Dan kweek je vooroordelen.”

Het valt op dat de meest verrassende tentoonstellingen in het Coopmanshûs vrijwel steeds kunstenaars zonder opleiding betreffen, autodidakten dus, die de kunst ook niet als hoofdberoep hadden of hebben. „Ik heb zelf ook geen opleiding”, zegt Thom Mercuur meteen, en daarna: „Nee, dat is wat te gemakkelijk. Het is wel zo, dat iemand die van de kunstakademie komt, kunst móet maken... Maar het gaat om het zien van de dingen. Iemand die niets ziet, maakt ook nooit wat. Het is een wordingsproces.”

Rechtgezet

De Drachtster schoenmaker-schilder Thijs Rinsema is een van die kunstenaars, die hij via het

Coopmanshûs naar voren heeft laten komen. Nu is de waardering voor zijn werk pas goed gekomen. Vroeger sprak men over Rinsema's kubistische grapjes, maar dat is nu wel even rechtgezet, vindt Thom Mercuur. „Het gaat, hoe zal ik het zeggen, om een bepaald cultuurgevoel. Hier in Friesland is dat allemaal pure ernst. Maar een man als Rinsema was heel ernstig en toch ook niet. Hij relativiseerde. Dat is klasse.”

„Kultuurgevoel had Rinsema toen hij direkt al zei dat Vermeer de Emmaüsgangers van Han van Meegeren niet geschilderd kon hebben. „Terwijl hij daarnaast een stillevens kon maken van een negerbeeldje en judaspenningen en daarbij een odol-flesje. Dat is het. Zo heeft Paul van Ostaijen eens een luxe uitgave van een dichtbundel gemaakt in een oplage van twintig stuks. En wie had nummer 17? Thijs Rinsema daar in Drachten.”

Thom Mercuur bracht ook Willem van Althuis uit Heerenveen voor het voetlicht, straatmaker van beroep, maar bovenal een bijzonder kunstenaar. „Ik kende hem al jaren. Met Sjoerd de Vries kwam ik tien jaar geleden al bij hem, terwijl hij toen nog geen goede dingen maakte, maar ik heb toen al gezegd dat het wel goed zou komen. Dat wist ik van Jopie Huisman ook”, vertelt hij.

„En Jentsje van der Sloot, daar kwamen we elke week, samen met Sjoerd, Hylke Wierda en Boele Bregman — Laurens ten Cate bezocht hem ook regelmatig en dan liet hij ons zijn schilderijen zien. Een prachtige eigenwijze, dwarse man, die eigenlijk zijn hele leven al graag wou schilderen, maar dat door omstandigheden niet kon. Maar in het rusthuis was hij als een orkaan bezig, als een bezetene die het ene schilderij na het andere er uit gooide. En nu is hij één van Nederlands belangrijkste naieven.”

Averechts

Hij zegt dat hij ook graag eens een tentoonstelling zou willen maken van een aantal mensen uit Friesland met werk dat ze maak-

ten voor ze opdrachten kregen van zuivelorganisaties en de Condiensfabriek. „Het gekke is, dat mensen als Elsinga en Bouke van der Sloot geweldig werk maakten, toen zij nog kontakten met het westen hadden en voor zij in aanraking kwamen met de industrie. Die opdrachten, zoals voor kalenders, waren bedoeld als aandacht voor de kunstenaar, maar het heeft een totaal averechtse uitwerking gehad, omdat ze daardoor teveel tegemoet kwamen aan de smaak van het grote publiek. Kunst heeft met karakter te maken en zij hadden, begrijpelijk, geld nodig. Dat is mischien de oorzaak.”

Overigens is hij ook niet onverdeeld blij met het kunstbeleid van musea en kulturele raden in Friesland. „Zo'n portret van Elsinga, van een vrouw uit Wytgaard, Max Jansen geheten, gemaakt in 1922, dat hoort in een provinciaal museum te hangen. Het Coopmanshûs is geen aankoopmuseum, anders had ik het al lang gekocht.” Hoe de kulturele raden beelden uitzoeken, vindt hij ook een bedroevende zaak. „Wat ze bijvoorbeeld in Drachten en Heerenveen doen: het ene na het andere interessante gebouw afbreken en dat proberen te compenseren door zogenaamde moderne beelden in de nieuwbouwwijken... Dat is werkelijk bij de spinnen af.”

Voor Thom Mercuur moet een kunstwerk eerlijk zijn. Ferdinand Erfmann bijvoorbeeld, schilderde drie mensen opelkaar en dat was eerlijk, omdat hij in een circus gewerkt had. „Maar iemand, die pas van de akademie komt en met een hele symboliek begint... dat bestaat helemaal niet. Carel Willink, ik hou er niet van, maar het is wel eerlijk.” Hij houdt vooral van de individualisten onder de kunstenaars: Jan Mankes, Dick Ket, Pyke Koch, Erfmann, Magritte bijvoorbeeld en van de modernen Schoonhoven, Van Althuis, Harmen Abma, Armando, Dibbets en Ackermann.

„Er zijn bepaalde dingen waar ik een hekel aan heb: het Mookum-realisme (naar galerie Mookum in Amsterdam, red.) vind ik

